

C. E.

Kan de teoretiserende og etterpåkloke gi svar som virkelig forklarer krigens mange faser?

108079

Det er blitt hevdet at norske soldater som deltok i norske avdelinger utenfor landets grenser i siste krig må betraktes som frivillige. Dette har intet med de faktiske forhold å gjøre.

A. oberstltn.
G. Holtfoot

Undertegnede var vernepliktig i 1940 og satt som krigsfange på Fredriksten festning til 1. mai 1940. Ved løslatelsen forlangte tyskerne til å begynne med at samtlige offiserer skulle skrive under en erklæring på tro og love om at man så lenge Norge var besatt skulle avholde seg fra noen som helst fiendtlig handling mot Tyskland, den tyske krigsmakt eller mot tyske statsborgere. Det heter videre: «Jeg er innforstått med at løftebrudd medfører den strengeste straff etter tysk krigsrett. Jeg hefter med min elendighet og

byrme for denne erklæring på tro og love.

Ble godkjent

Fjere av de vernepliktige offiserer tok avstand fra å skrive under på denne erklæringen. Vi nevnte at etter det som var opplyst var det kun personell som skulle skrive på denne tro og love erklæringen.

Dette ble godkjent av tyskerne og undertegnede fikk ved løslatelsen en «Bescheinigung» hvor det står: «Der norw. Kriegsgefangene, Name, Vorname... geb... Dienstgrad... Beruf... ist aus dem Gefangenenlager Fredriksten in seinen Heimatort... entlassen»

O. U. 14. mai 1940
Dienststempel
2. juni S.S. Totenkopfstandarte
Der Festungshauptmann
Dienststelle

Uleselig
Unterschrift
S.S. Hauptsturmführer &
Komp. Chef

Ruges telegram

Mange soldater og serjanter ble heller ikke avkrevet noen erklæring ved løslatelse fra tysk krigsfangenskap.

General Ruges telegram av 5. juni 1940 til legasjonen i Stockholm hadde liten praktisk betydning. Kampene i Nord-Norge slutet 7. juni. Lenge før denne dato hadde en rekke heler og soldater som hadde deltatt i kampene i Syd-Norge tatt veien til Nord-Norge for å være med i striden der.

Det har vært en almindelig oppfatning at de tyske offiserer som brøt sitt løsesord overfor tyskerne gjorde dette med full rett fordi tyskerne ikke respekterte viktigere deler av folkeretten under krig. Den 16. august 1943 kunngjør generaloberst von Falkenhorst at der Führer har opphevet beordringen og gitt ordre til å overgi de norske offiserer til krigsfangenskap i Tyskland. Unntatt fra overførselen i krigsfangenskap er reserveoffiserer uten spesiell krigsskoleutdannelse og offiserer som er medlem av N.S.

Alle befallsskoleutdannede reserveoffiserer slapp derfor å gå i krigsfangenskap.

Vinjesvingen

Den legendariske leder av kampene i Vinjesvingen kaptein Thor O. Hannevig møtte i 1940 som sekondløytnant ved sin mobiliseringsavdeling landvern bataljonen ved Telemark infanteriregiment nr. 3. Landvern bataljonen var slik gruppet at Hannevig kunne registrere at det foregikk underhandling med tyskerne om overgivelse. Så snart dette ble på det rene rømte Hannevig og en del andre fra landvern bataljonen. De dro vestover og etablerte seg i Vinjesvingen. Hannevig benyttet sine styrker som en del av IR 3 som ikke hadde kapitulert. Personell som sluttet seg til Hannevigs styrker var i stor utstrekning vernepliktige som av forskjellige grunner ikke hadde meldt seg ved sin mobiliseringsavdeling. Disse kan ikke betraktes som frivillige. Eventuelle frivillige var de som enten var under eller over gjeldende vernepliktsalder og enkelte som ikke hadde hatt noen militærtjeneste før 1940.

Som sjef for deler av IR 3 betraktet Hannevig seg som regimentskommandør. Han etablerte kontakt med sjefen for 4. divisjon general Stenens og ble av divisjonen godkjent som regimentskommandør for IR 3. Dette førte i sin tur til at tyskerne trodde de hadde et helt regiment mot seg i Vinjesvingen og disponerte relativt store styrker for å knekke Hannevigs regiment.

Partisaner er irregulære motstandsstyrker som opptrer etter at alle regulære styrker er nedkjempet eller har overgitt seg. De som slåss i Vinjesvingen og på Hegra var ikke partisaner. Det var regjeringens uforståelige politikk som gjorde det meget vanskelig å gjennomføre en ordnet mobilisering i Syd-Norge. Derfor ble det flere steder satt opp improviserte avdelinger for å ta vare på soldater som ville være med å slåss.

Det har også vært hevdet at

norske soldater, flyvere og rirpersonell som deltok i norske avdelinger utenfor landgrenser må betraktes som frivillige hos de allierte under krig. Dette har intet med de faktiske forhold å gjøre. Norske styrker i England var under norsk kommando, norsk administrasjon med norske distingsjoner og lønnet av den norske regjering. Ustyr, utrustning, våpen etc. kjøpt og betalt av den norske regjering og tatt med hjem Norge ved frigjøringen i 1945. Det nødvendige samarbeide alliert side førte naturlig til norske oppsetninger var lagt britisk overkommando.

Eventuelle frivillige på alliert side måtte ha gått inn i en alliert avdeling, bære denne avdelingsuniform og gradsmerker og lønnet av den allierte avdelingsregjering.

Under krigen ble almindelig verneplikt for norske borger utlandet lovhjemlet.

Etterpåkloke

Det kunne vært interessant å vite hvilken kategori de norske polititropper i Sverige (13.000 mann) tilhørte. Var norske, allierte eller svenske villige? Kan de teoretiserende etterpåkloke etterkrigshistorikere gi svar på det?

Under krigen kom det 40.000 norske flyktninger til Sverige. Samtlige ble registrert svenske og av norske myndigheter. I 1943 myket svenske opp sin nøytralitetspolitikk til at norske myndigheter Sverige kalte inn menn i vernepliktig alder til tjeneste i såkalte polititropper. Disse offisielt forutsatt å ta seg politimessige oppgaver ved frigjøringen av Norge. Men de ved enestående svensk vilje hjelp satt opp og trenet i tanke på krig. De var under norsk ledelse, ble lønnet av norske regjering og fikk under vårparten 1945 også tillatelse å bære norske distingsjoner. Svenskene kontrollerte virksomheten foregikk innenfor rammer som til enhver tid avtalt mellom svenske og norske myndigheter.